ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК

15 ДИНАРА 1952

ИЗЛАЗИ СУБОТОМ

Година XIX — Број 278 — Субота, 27 априла 1957

МИКИ И НАХОД РИЋА

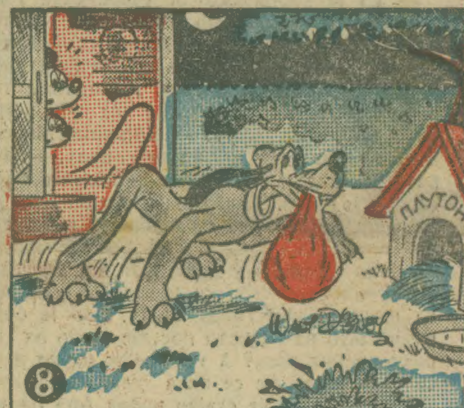

НЕВЕРОВАТНИ СВЕТ

РОМАН ОД Е. ХАМИЛТОНА

(3)

— Кад упорно мислите о неком предмету, ви можете у својој свести да га замислите и да га видите. То је зато што су таласи из вашег мозга сјединили слободне атоме у нејасну масу краткотрајног облика, у предмет о коме мислите. Тај облик се задржава у вашем мозгу само један тренутак, а затим нестаје.

Пошто је, као какав наставник, припретио врхом свога пипка, Аган је наставио:

— Но, потпуно је друкчије кад многе стотине хиљада људи претстављају себи један исти предмет. Њихове сједињене мисли постају тако снажне да вежу атоме у сталан облик. И тако, кад људи на Земљи читају о необичним осмоногим бићима и замишљају их, те њихове мисли, које се емитују из мозга, дејствују на слободне атоме на Марсу и повезују их у жива бића, онаква каквим их себи претстављају читаоци. Ето, тако ми настајемо...

Лестер се није могао уздржати да не примети:

— Али, зашто емитоване мисли не делују баш на Земљи, где се налазе читаоци, већ на Марсу?

— То је сасвим просто, — објасни му Аган. — Емитоване мисли крећу се по одређеним таласним дужинама, као магнетне силе. Мисаони таласи иду од центра ка периферији Сунчевог система, од Земље ка Марсу, тако да сва та чудовишна и ружна бића која измишљају писци на Земљи аутоматски настају из слободних атома на овој планети.

Лестер је погледао Ард Барка и остала разгневљена буљоока створења.

— Значи... све ове разне расе Марсоваца...

— Све су оне измишљене у романима аутора са Земље, — заврши његову мисао Аган. — И сваки пут кад би роман био прочитан и стотине читалаца себи у мислима претстављале лик Марсоваца, они би се овде рађали. Сваки писац измишља своје Марсовце, описује њих и њихове градове. Због тога се и градови на Марсу разликују међу собом. Ето зашто је код нас такав неред, тако много типова градова и различитих марсовских раса.

— То је узрок што је Марс сада тако пренасељен! — гневно узвикну Ард Барк, гледајући у Лестера и Хоскинса својим стакленим очима. — И то све вашом кривицом, кривицом људи са Земље. Не пишите толико глупих романа, па код нас неће више бити таквих наказа... — Буљооки Марсовац показао је на разјарену гомилу. — Погледајте ову масу, Марсовце разних боја, облика и раста. Зашто ваши писци, ђаво да их носи, не могу да се задовоље само једном врстом Марсоваца у својим романима? Тада би све било у реду. Али код вас свако проклето пискарало сматра за дужност да измисли неку нову врсту. Зар је онда чудно што на планети постаје тесно од тих разноврсних раса? А уза све то никад ниси сигуран каква ће се нова утвара појавити!

Ок Вок, који је стајао поред Ард Барка, узвикну јаросно:

— И зашто нам само дајете тако глупа имена? Погледајте мој случај. Ок Вок! Како вам се допада? Звучи као претсмртно штуцање, зар не?

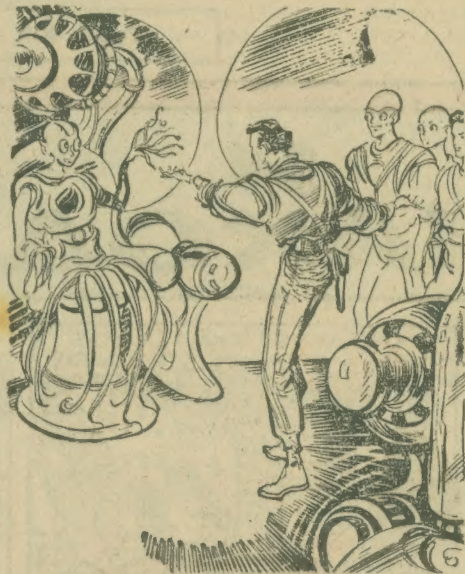
Лестер је покушао да се брани:

— Али, писци кад смишљају такве романе и читаоци кад их читају никад не замишљају да вас стварају...

— То и јесте зло, — прихвати Аган. — Узмите нас, например. Ми смо описани као генијални Марсовци с великим мозговима и недостижним научним сазнањима. Али, кад смо се овде појавили ми о науци нисмо знали баш ништа.

— Како то? — изненади се Лестер. — Ако вас је писац приказао као људе који владају свим научним сазнањима...

— Ах! Ни сам писац се ни словца није разумео у науку, — прекиде га Аган. —

Он није могао да каже ништа о нашим научним могућностима, јер је и сам био незналица, па како је то онда и самом себи могао да претстави?

Хоскинс је погледао по пространој дворани пуној машина и осмоногих експериментатора.

— Али, ви кажете да сте схватили науку...

— То је због тога, — одговори му Аган — што нам је мозак велик. Ми смо, захваљујући томе, успели да сами продремо у науку. Све што данас знамо постигли смо сами. Вашем писцу не дугујемо баш ништа, јер сумњам да би он знао разлику између неутрона и нове звезде.

— У томе и јесте ствар, — сагласио се Ард Барк — Тај писац се ништа не разуме у науку, тако да је све оно што је он измислио практично неупотребљиво. Шта ћемо ми са „смртоносним“ зраком који употребљавамо: он не може ни муву да убије. А међупланетарни бродови? Они су тако „генијално“ смишљени да се још није родио човек који би био у стању да се с њима дигне у ваздух.

Лестеру је изненада пала на ум мисао:

— Ви, вероватно, говорите многе језике?

Аган је то потврдио:

— Да, нама су познати језици свих писаца са Земље који пишу романе о Марсовцима.

— Сем шестооких људи, — додао је Ард Барк.

— Доиста, — потврдио је осмоноги и обратио се Лестеру: — Изгледа да се једном од писаца са Земље прохтело да буде реалистичан. Уместо да својим Марсовцима, жутим и шестоглавим, стави у уста енглески језик, он их је принудио да мумлају, например: „квампус умп гуху“ и друге сличне бесмислице. Због тога сви ови несрећници сада луњају планетом и мумлају један другоме „квампус умп гуху“. Што је најгоре, ни они сами не знају шта то значи, нити ће икада сазнати.

Ард Барк нестрпљиво махну руком:

— Чему све то, Агане? Питање је сада шта да радимо с овом двојицом. Како да их казнимо? Неопходно је смислити нешто добро и оригинално.

Зинг Зау, други међу буљоокима, предложи:

— Како би било да их предамо десетоногим пурпурним људима. Ти момци се разумеју у мучење.. Све време они проводе у смишљању пакости, злобно гледајући један другог. Очигледно је да писац није био при чистој свести када је њих измишљао.

Лестер је уздрхтао. Било је безумно помислити да ће га убити Марсовци које је створила мисаона сила. Но, ова бића, без обзира на своје чудно порекло, била су реалност као и он сам и могла су то да ураде.

— Због чега да нас убијете? — повикао је он. — На крају крајева, ви треба да будете захвални људима са Земље. Да није било романа, не би било ни вас.

Ард Барк је гневно проговорио:

— А зашто ви нас стварате таквим одвратним наказама? Због чега нам дајете овакве буљаве очи? Не верујем да би се вама свидело да идете са очи:а као у инсеката.

— Да, ни вама се сигурно не би допало да имате пипке уместо руку и ногу, — љутито је додао Аган. — Шта ви мислите, да ли је угодно да се хода на пипцима? Пробајте само...

— И како да се изиђе накрај са овим ђаволским временом које ви такође стварате? — с прекором је узвикнуо Ок Вок.

— Време? — поновио је Лестер у недоумици. — Нећете ваљда да кажете да и време зависи од романа који се пишу на Земљи?

— Него како! Таласи из мозга лако спајају слободне атоме у ваздуху, — објашњавао је Аган. — Ми никад не знамо какво ће време бити у следећем тренутку. Већина ваших писаца описује климу на Марсу као доста пристојну: топао и сунчан дан, али јако хладне ноћи. Али, некоме од њих падне на памет да се држи научне истине и у својим романима описује Марс тако хладним какав би он морао да буде по схватању астронома. Тада ми само што не умиремо од хладноће.

— А канали се час појаве, час ишчезну. Веома лоше... — додао је Ард Барк.

— Значи, има канала? — узвикнуо је Хоскинс.

— Некад их има, а некад нема. Јасно! У неким романима канали на Марсу постоје, а у другима не. То што се они појављују и ишчезавају просто је неиздрживо.

Говорећи о тим несрећама, буљооки човек је, изгледа, довео себе до избезумљености.

— Зашто оклеваш, Агане, — разбеснео се он. — Предај што пре ову двојицу пурпурним људима!

Из гомиле која је била испунила просторију чули су се гласови одобравања. Плави, зелени и црвенкасти Марсовци махали су рукама, ногама и пипцима у знак да се слажу с тим.

— Причекајте! — завапио је Лестер. — Хајде да се споразумемо. Предлажем да се вратимо на Земљу и да објаснимо прилике код вас. Можда ће нам успети да убудуће у романима буде само један тип Марсоваца, једна атмосфера и тако даље.

Његов предлог није се допао Ард Барку:

— То вам никад неће поћи за руком. Издавачи траже све нове и нове романе о Марсу, нове врсте Марсоваца и разна друга чуда. И тако у сваком роману.

Ок Вок се са жаром устремио на људе са Земље:

— Како жалим што вас двојица не припадате онима који пишу те проклете романе. Кад бих се само домогао типа који ми је дао име! Ох, тако бих га ок-вокнуо!

Неко је из гомиле узвикнуо:

— Ево пурпурних!

Лестер и Хоскинс били су узнемирени када су опазили страшну групу која је са помамним фрктањем ушла у салу. То су била десетонога бића. Они су на трупу имали десет пипака као стонога и служили су им уместо руку и ногу. На конусној глави свакоме је светлуцало по једно око које је личило на чинијицу. Та бића су махала металним ножевима, скалпелима и бодежима, а на лицу су имала злокобан смешак.

— Дајте их! — повикао је предводник пурпурних и устремио на Лестера и Хоскинса свој стравични поглед. — Момци, да их помучимо? То би био први случај да и ми покажемо шта можемо.

Лестер је побледео.

— Зашто хоћете да нас мучите! — повикао је он, обраћајући се стравичном створењу.

Пурпурни предводник слегао је са својих десет плећа:

— Ми смо такав сој Марсоваца, другкане, То није наша кривица. Пискарало које нас је измислило, описало нас је као мајсторе за дивљачко мучење сваког становника Земље, било да је то мушкарац или жена, само када нам допадне шака.

Пурпурно створење устремило се на Лестера и Хоскинса.

— То је неправда! — повикао је Хоскинс. — Ја вам говорим: то ми сањамо.

Али пет пари пипака, који су га шчепали за руку, нису били сан. Људе са Земље гурали су у правцу масе која је била ван себе...

(Наставиће се)

ЗА МАЛЕ МАЈСТОРЕ

Све од шишарке

1) Ако желите да начините животиње приказане на нашем цртежу, прво набавите једну шишарку, нешто жице и мало иловаче, као што се види у левом горњем углу.

2) Причврстите жицу за шишарку као што показује слика 2. Тако постављена жица биће чврст ослонац за иловачу од које ћете правити главу и ноге какве год желите.

3) Родине ноге су од шибица забодене у иловачу. Кљун, крила и реп изрезани су од картона, залепљени и обојени по жељи. Глава је такође од иловаче.

4) Ако имате живу машту, можете да правите разне, врло необичне птице, као што је ова на слици 4.

5) Ево и вилењака из страшних прича. Руке и реп су му од жице за чишћење луле, коју треба обојити зелено. Глава и ноге су од иловаче. Пошто се добро осуше, а за то је потребан цео дан, можете их премазати уљаним бојама.

У ДУБИНАМА ЛЕДА...

Једна група швајцарских, данских, француских и немачких научника одлучила је да проведе две године у лопти од пластичне масе и челика. Они ће бити закопани у леду Гренланда, неколико метара дубоко, и вршиће разна истраживања.

Фијукање ветрова са Северног Пола, чија брзина достиже 150 километара на сат, десетине хиљада килограма снега изнад њих и хладноћа од минус 60 степени неће моћи да им науде. Херметички затворени у овом челичном „мехуру“, људи ће да мере, проверавају и испитују унутрашњост поларног тла. Између осталог, они ће проучавати отапање глечера, а нарочито ледника Јакобсхејвн, који се сваког дана помера по 20 метара и са кога се годишње отопи и оде у Бафинов Залив око 20.000 милијарди литара воде.

Да би се научницима осигурао безбрижан и удобан живот, конструктор батискафа за снежне дубине морао је претходно да реши многе техничке и друге проблеме. Пре свега, батискаф је отпоран према спољним елементима. Он се лако преноси и лако се склапа, па за то нису потребни стручњаци. Све док се не заврше поларна испитивања, у њему ће живети и радити четири или пет људи. Батискаф је у виду лопте, јер то је облик који заузима најмање спољног, а даје највише унутрашњег простора. Сем тога, притисак спољног леда најбоље ће се расподелити на целокупну површину.

Прва испитивања вршиће се у самој лопти, а касније ће људи морати и да излазе из ње. Међутим, они се неће појављивати на површини.

Снабдевање свежим ваздухом и загревање просторија вршиће се споља, апаратима који ће бити постављени недалеко одатле, у рупама у снегу. Закопани батискаф спајаће с прорвшином дугачак тунел, с решетком на самом излазу.

Пројект батискафа израђен је и одобрен, али још није потпуно остварен. Предвиђа се да ће то бити тек крајем 1958 године, што је ипак на време, јер међународна експедиција за испитивање дубина у леденим бреговима Гренланда треба да се спусти јула 1959 године. Сви унутрашњи уређаји, као и сама кугла, биће израђени у Француској.

Анегдоте из Ослободилачког рата

Хумор је веома омиљен код наших људи. Они су га гајили и у најтежим приликама, па и у ратовима, кад се радило о бити или не бити. Тако је било и у народноослободилачкој борби. Недавно су изишле „Анегдоте из ослободилачког рата" у издању Народне просвете у Сарајеву. Избор и редакцију извршили су Раде Башић и Саит Ораховац. Овде ћемо донети неколико анегдота из те занимљиве и корисне књиге.

ИЗМЕЊЕНЕ УЛОГЕ

У неком гружанском селу, једне кишне јесење ноћи, стајао је на стражи борац-гимназист из Крагујевца. У једном тренутку он примети силуету човека и викну:

— Стој!

Силуета је стала и на стражарево питање: „Ко иде?" чуо се одговор: „Професор!"

— Напред! — наредио је борац.

Када му је професор пришао на неколико корака, по свим прописима стражарске службе запитао га је за лозинку. Професор није знао и борац му нареди да се окрене налевокрут, да пође три корака напред и да легне на мокру и блатњаву земљу.

Сутрадан је професор срео свог бившег ђака и покушао да га увери да није требало тако да ради.

— А ти мене обори, па још у блато...

Ђак се одмах снашао и рекао:

— Сећаш ли се, друже професоре, да сам и ја често падао, па чак и по годину дана нисам могао да се дигнем, кад год нисам знао оно што си по школском програму тражио од мене. Могао си да ме пропустиш, али си вршио савесно своју дужност, као и ја сада.

„У ЗАДЊА ЈЕ, МИЛЕ МОЈЕ..."

У јесен 1941 године кочијаш Кадић из Спужа возио је својим фијакером за Подгорицу једног познатог италијанског шпијуна. Том приликом партизани су уговорили са Кадићем да га овај и врати у свом фијакеру и да ће га они на одређеном месту сачекати.

Међутим, у повратку, шпијун, као да је знао, никако није хтео да седне у Кадићев фијакер, него седе у други, који је ишао позади њега. На уговореном месту јаве се партизани одређеним знацима. Нашавши се на муци како да саопшти да се шпијун не вози у његовом фијакеру, Кадић запева:

„У друга је, лале моја,
у задња је, миле моје..."

Партизани су се одмах досетили, сачекали други фијакер и ухватили шпијуна.

ПРТИНА

Зима је била врло јака. Једне ноћи запала снежина, па замела све трагове и пртине. Свуда се видела само равна бела површина. Два партизанска курира путовала су слабо познатим крајем. Један је био школованији, а други неписмен сељак. Онај школовани извади секцију и поче да је посматра.

— Шта ти је то? — запита сељак.

— Секција.

— Шта има у њој?

— Видиш, ту су ти назначени сви путеви, сва села, брда, долине, реке...

— А јесу ли ту и пртине?

— Нема пртина, — рече школовани мало зачуђен.

— Е, онда ти то баци! Не ваља ти то данас ништа.

СТАВ

Једног дана у батаљону Пете далматинске бригаде одржавао је командир чете наставу гађања с новајлијама, а цела два часа била је тема практично показивање гађања на пушке. После наставе гађања одржао је час и политички комесар. Он је настојао да кроз своја излагања прикаже како борац треба да мрзи непријатеља и како да се успешно бори против њега. Исто тако хтео је да испита мишљења новајлија, какав који заузима став према непријатељу. На крају излагања примети да му један борац дрема, те га нагло тргне и упита:

— 'Ајде, Шиме, реци ти мени како гледаш на непријатеља.

Шиме, који је спавао и није чуо ништа до само питање комесарево, а још под утиском наставе гађања, брзо се снађе, скочи, подиже пушку и практично показујући одговори:

— Друже комесаре, ја гледам непријатеља преко зареза нишана и врха мушице право у главу!

ОВДЕ ПОЧИВА

Некакав Цвијан од Гламоча био је познат као велики тврдица. Једне године родио му кромпир, али рат је, па сваког дана наилазила друга јединица, упадали интенданти у кућу и тражили храну. Цвијан је дуго мислио како да доскочи интендантима, док се не присети да пренесе кромпир у оближње гробље и да га „сахрани". У току ноћи уредио је лепо гроб, ударио крст и пошао мирно да спава, бар што се тиче кромпира.

Али, скојевци то мотрили и открили „саботажу" друга Цвије. Идуће ноћи оде један скојевац и на крсту напише: „Овде почива у миру божјем једанаест метара кромпира".

То је било сасвим довољно да се интенданти оријентишу.

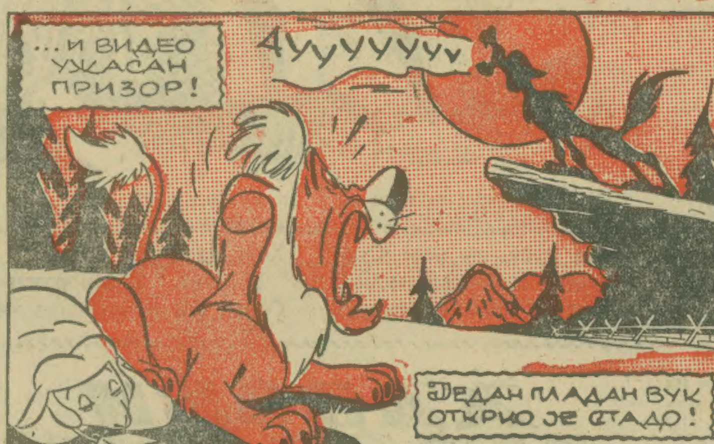

КРОЗ ЖИВОТ И ШКОЛУ

ВОЋЕ КРОЗ ИСТОРИЈУ

Људи прадавних времена имали су хране и без лова, а један део те хране било је воће. Али, кад су ти људи једном окусили месо убијене животиње или уловљене рибе, њихов јеловник се обогатио. Иначе, воће је било једно од првих лепших јела, јер је човек лако до њега долазио, пошто је био окружен шумом дивљих воћака и другог разноврсног дрвећа. Прибирајући дивље јабуке, крушке, шљиве, трњине, јагоде, купине, лешнике, жир и друго, он је брзо утољавао глад. По мишљењу неких стручњака, јабука је прва била оплемењена, јер су пронађене угљенисане кришке јабука које су резане да би се лакше могле осушити и спремити за чување. Мисли се да су неолићани (људи млађег каменог доба) правили неко алкохолно пиће од купине, чије су семенке нађене у остацима неких сојеница (кућа на води подигнутих на кољу). Вероватно су људи стали да гаје воће у већој мери тек кад су почели да обрађују земљу.

У старој грчкој митологији помиње се Ерида, богиња свађе и раздора, сестра Ареса, бога рата. За време свадбе Пелеја, Ахилова оца, и Тетиде богиња Ерида бацила је међу госте златну јабуку на којој је писало: најлепшој. На овај начин она је изазвала свађу и мржњу међу сватовима, па је то, по легенди, посредно довело до Тројанског рата, који је Хомер опевао. Иако је ово јако увијено у митолошки вео, ипак може послужити као доказ да се у то доба знало за гајење воћака.

Стари грчки законодавци Дракон и Солон прописивали су смртну казну за крадљивце усева, поврћа и воћа, а Римљани су имали богињу воћа и баштованства — Помону. И у књигама старих Јевреја говори се о гајењу воћа.

Земље Истока, захваљујући својој благој клими, биле су првобитна домовина нашег бољег воћа. У Грчку и Италију рано је пренесено много врста воћа са Истока, а нарочито за време Александра Македонског. Говори се да је у тим земљама било и великих воћњака, а у списима ондашњих природњака и песника говори се о подизању и навртању воћака. У трећем веку наше ере прича се да су Римљани знали за 56 врста крушака, 37 врста јабука, 12 врста шљива и четири врсте бресака.

Неке воћке пренесене су из Италије у Галију (данашњу Француску и Белгију) још у првом веку наше ере. Од старих Грка и од народа са Истока воће су примили: Картагињани, Шпанци, Германи, Словени, Мађари и други народи. Да су се стари Словени бавили гајењем воћа види се и по прастарим словенским речима које се односе на поједино воће: јабуке, крушке, вишње, трешње, орахе итд. Карло Велики, у осмом веку, поред осталих воћака гајио је и нарочите јабуке за справљање пића јабуковаче, а основао је и неку школу у којој се учило како треба садити и неговати воћке.

У 8 и 9 веку доносе се оштри прописи о заштити воћака. Тако се у Немачкој сваки онај који би починио штету воћкама кажњавао на тај начин што би му се рука спржила или отсекла. У 13 веку воћарство је јако развијено у Тирингији, у Немачкој и Француској, али жеља за бољим сортама воћа појављује се већ при крају 13 века. У 17 веку, у Француској се појављује прво веће дело о гајењу воћака. Од тог времена у свим земљама поклања се велика пажња заштити воћака. Бранденбуршки кнез био је издао и наредбу да сваки брачни пар приликом венчања засади и касније однегује шест воћака. Доцније су сличне мере предузимане и у другим земљама, па су се воћке садиле приликом крштења, добијања грађанских права итд.

Чудна „уста", а још чудније „уши"

Веровали или не, зрикавац чује на своја „колена", а кад „говори" он „свира". Уствари, орган за слух код зрикавца налази се на коленима предњег пара ногу. Мужјаци производе гласове (цврчање) захваљујући томе што на левом покрилцу имају браздасту жилицу, којом, као гудалом, превлаче преко оштрог руба на десном покрилцу. То цврчање бива појачано и треперењем једне нежне, готово кружне, бубњаче, која се налази на десном покрилцу уз поменути руб и јако је затегнута једном

јачом жилицом. Читави хорови ових животињица могу се чути за време лета по пољима.

ВИДИМО ЛАЖНО СУНЦЕ

„Сунце које гледамо сваки дан није сунце које стварно постоји, јер његово зрачење преиначује дебео атмосферски слој који опасује нашу планету. Тек ће вештачки сателит моћи да нас обавести како изгледа право сунце", — изјавили су на једном скупу с њујоршким новинарима научници који се баве програмом Међународне геофизичке године. Претпоставља се да би посматрач који би се уздигао изван утицаја атмосфере, тј. на стотине километара висине, видео мање сјајно или друкчије обојено сунце, а један прецизни анализатор зрачења регистровао би типове зракова можда сасвим различите од оних какве доле гледамо.

ТОЛИКО ЈЕ ОСЕТЉИВА

Једна направа са инфра-црвеним зрацима, која се налази на „челу" америчког теледиригованог пројектила, толико је осетљива да може открити упаљену цигарету на удаљености од преко 800 метара.

НЕ КАЖЕ СЕ УЗАЛУД...

— Индиска прича —

Познајете ли каменоресца Кана? Не познајете. Ни ја га не познајем. А јесте ли слушали причу о њему? Нисте. А ја сам је чуо и сад ћу је и вама испричати.

Радио је једном Каменорезац у свом каменолому. Руке његове су велике, пијук тежак. Уто чује он како покрај њега трче скоротече и вичу: „На колена! На колена!" Одмах затим појавио се бели слон, а на његовим леђима, под свиленим балдахином, седи моћни раџа.

Каменорезац паде ничице, а у себи помисли: „Раџа ме чак и не види. Излази да се ја то клањам слону... Слон живи боље од мене. Хтео бих да будем тај слон".

Тек што је пожелео да постане слон, жеља му се испунила. Како само важно ступа, не гледајући људе ничице простртe украј пута.

Али, не каже се узалуд: „Снага је добра онда кад се потчини разуму".

Наједном, осети Слон како му гонич боде ухо анком — оштрим копљем којим се управља слоновима. Замахао Слон главом и раџа, који је под балдахином пио чај, испусти на његова леђа чинијицу с врелим чајем.

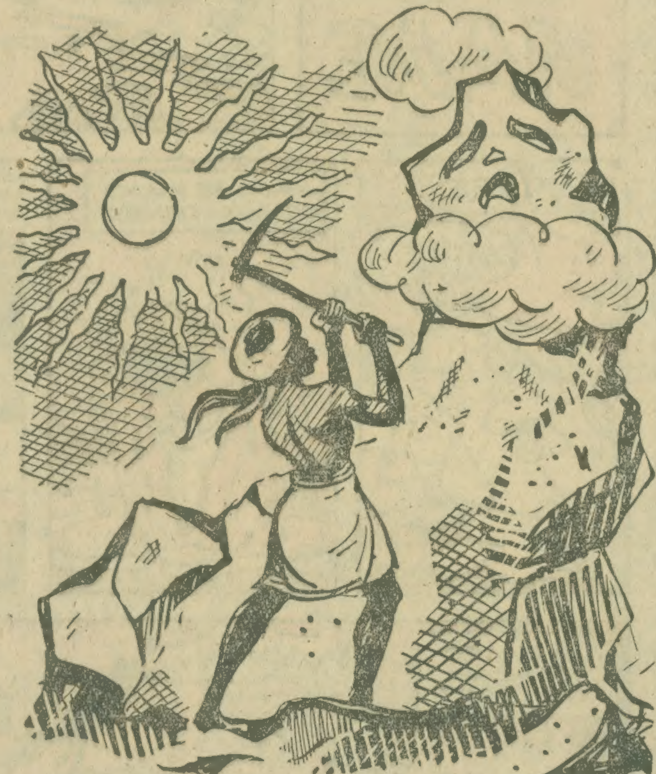
— Зашто сам пожелео да будем слон? — помисли каменорезац. — Требало је да зажелим да будем раџа.

И гле, каменорезац седи на леђима слона и напаја се чајем и силом.

Али, не каже се узалуд: „Власт цара расте с годинама, а властољубље са сваким часом".

Изненада, примети Раџа да му досадно сунце бије право у очи.

„Сунце је јаче од мене, — правилно закључи Раџа. — Хоћу да будем сунце.

И ново Сунце родило се над земљом. „Земља је сад испод мене, — рече Сунце. — Ја сам изнад земље".

Али, не каже се узалуд: „Добро време долази од сунца, а рђаво од земље"

Над ужареном земљом подигла се лака пара, згуснула се у облак и облак је сакрио Сунце.

Разгневи се Сунце: „Облак је силнији од мене. Хоћу да будем облак".

И ево, Каменорезац—Облак већ је заклонио читаво небо. Из очију му сипају муње, а смех његов је као удар грома.

Али, не каже се узалуд: „Црни облак, ал' пролазан".

Неко га тера, кида на комаде. „Ветар! — досетио се наш јунак. — Хоћу..."

И Каменорезац као ветар витла над земљом. Чупа дрвеће, носи кровове. Све брже и брже...

Али, не каже се узалуд: „Ветар је брз због тога што је лак".

Налетео Ветар на камениту стену, разбио се о њу. „Хоћу..." — урликнуо је Ветар и, гле, он није више ветар, већ стена. Глава му је изнад облака, а људска насеља у његовом подножју чине му се тако ништавним.

Али, не каже се узалуд: „Ко гледа с висине не види много!"

Стена није приметила човека великих руку и тешког пијука, а тај је забио своје оштро оруђе у саме његове груди и одвалио велик комад камена. „Човек је јачи од свега, — јаукнула је стена. — Хоћу..."

И поново Каменорезац ради у каменолому, а крај њега трче скоротече и вичу: „На колена! На колена!"

Али, не каже се узалуд: „Не угњетава човека туђа сила, већ сопствена покорност".

Чуо сам да овог пута Каменорезац није пао ничице пред раџиним слоном.

Јер, не каже се узалуд: „Човек је слаб док не упозна своју снагу".

Колачи од соли као новац

У току векова разни предмети служили су људима као новац, а и данас служе као пла

тежно средство у неким деловима света. У те необичне новчанице спадају: колачи од соли, зуби животиња, стене велике као точкови вагона, комадићи хартије, метал у разним облицима итд.

АТОМСКА СЕЛА, ЛЕДОЛОМЦИ, ЛОКОМОТИВЕ...

У Совјетском Савезу је у току изградња првог ледоломца на свету који ће за погон искоришћавати атомску енергију. Овај брод имаће 16.000 тона, биће дуг 150 а широк 30 метара и развијаће снагу од 200.000 киловата. Ледоломац ће моћи да плови две до три године без обнављања горива. Развијаће брзину од 22 чвора на сат, уз утрошак од два грама атомског горива на дан.

У току су и проучавања с првом атомском локомотивом од 350 тона. Заштитни уређаји на њој биће тешки 200 тона, а пруга по којој ће се она кретати мораће да буде шира од нормалне.

Најзад, у Русији је сагређено и прво „атомско" село, које ће послужити за атомска проучавања. Оно располаже синхротроном од 10.000.000.000 електроволта, а ускоро ће почети да се гради и један синхротрон пет пута јачи.

СВРАТИШТЕ ЗА ПТИЦЕ

На пространом пољском добру Сан Росоре, у области Пизе, у Италији, уредиће се оаза за птице селице које сваке године у великом броју прелећу преко овог краја. У њој ће уморне путнице у потпуној сигурности моћи да се одморе и окрепе, како би с новом снагом наставиле пут.

ЛАВОВИ ЉУДОЖДЕРИ

Из малене колибе на крају села опрезно провирује млад Црнац. Лица изобличена од страха он гледа наоколо, дуго ослушкује, а затим испушта дуг, продоран крик. Село оживљава. Појављују се мушкарци с дугим копљима, жене, деца ...

Постепено, живот у селу почиње да се одвија својим уобичајеним, свакодневним током. Али, није лако заборавити оно што се догодило претходне ноћи. Који је то већ пут како лавови нападају на њихово село и одвлаче са собом њихове рођаке и суседе?

У последње време учестали су напади лавова на црначка села у Анколи, једном од краљевстава Уганде у Централној Африци. Лав обично не напада људе. Шта се то догодило с „царем животиња"? За последњу годину дана лавови су из села одвукли 43 човека.

По мишљењу службеника

департмана за лов, узрок ове појаве лежи у све чешћем кршењу закона о лову и у све већем броју спортских ловаца који се ту стичу из целог света да би своје ловачке збирке увећали „афричким трофејима", због чега се број зебри и антилопа — омиљене хране лавова — нагло смањује. Поред тога, како многи тврде, кад лав једном окуси човечје месо он га онда претпоставља свакој другој храни. Догађа се да лавови, напавши на стадо крава, не дирају ове животиње, већ се бацају на пастира.

Једном су два лава-људождера за читаве три недеље прекинули грађење железничке пруге која је подизана између Кеније и Уганде. За првих неколико дана, 23 радника постала су њихове жртве. Остали су одбијали даље да раде све док дуж трасе није подигнута гвоздена заштитна ограда.

Власти Уганде биле су присиљене да упуте позив ловцима у разним земљама, молећи их да узму учешћа у истребљивању лавова-људождера. У позивима је било наглашено да је пожељно учешће само искусних ловаца. Јер, Африка је већ засејана гробовима ловаца-дилетаната. Ловац који промаши или само рани лава ретко има прилику да испали и други хитац.

Колико су лавови постали опасни најбоље сведочи трагичан случај који се недавно збио. Три ловца — Европљанина поставили су заседу у једном железничком вагону насред отворене пруге и сву ноћ преседели у њему очекујући лава. Пред зору су сва тројица задремали. И баш тада из густог шипражја изишао је лав. Бешумно је пришао вагону, шапом тихо отворио врата и ускочио унутра. Ловци су се тргли из сна, али прекасно. Лав је зграбио једног од њих и искочио из вагона.

„Ето због чега су нам — каже Овен, заменик главног шумара у Уганди — потребни ловци који би убијали лавове, а не они који би им били посластица".

Дете—тумач Шекспирових јунака

Петогодишњи Џозеф Бурке, из Ирске, задобио је ретку славу на позорници играјући улоге одраслих. И публика и критичари били су пуни хвале за његову глуму. Пошто је 1824 године дебитовао у Даблину, он је сместа био ангажован да игра Хамлета. У току шест наредних година мали Џозеф је обишао цела Британска Острва, тумачећи Шекспирове јунаке и играјући популарне комедије и мелодраме. У једанаестој години отишао је у Америку, где је тријумфовао у улогама Шајлока, Хамлета и Ричарда III. У седамнаестој години, као већ прослављен глумац, изненада је напустио позорницу. Остатак свог дугог живота провео је као веома познат виолиниста. Умро је 1902, кад је имао 83 године.

ЊУХ СА „ДОМЕТОМ" ОД ОСАМ КИЛОМЕТАРА

Арктичке лисице, само кад су гладне, могу да открију храну на невероватно великој даљини. Једанпут је неки ловац са Шпицберга, који је лисицу ухватио у клопку помоћу мртвог тетреба као мамца, ишао њеним трагом уназад по снегу све до места где је она нањушила мамац и под правим углом скренула према клопци. На своје запрепашћење, утврдио је да дужина ове стазе износи преко осам километара!

Спасоносни звиждук сирене

Сирена једног воза спасла је животе многих становника града Ганса, у америчкој држави Оклахоми. Док је композиција, око поноћи, улазила у град, машиновођа је пуким случајем приметио да се приближава торнадо. Знајући за његову страховиту разорну моћ, он је одмах пустио сирену на својој локомотиви да завија за све време вожње кроз град. Тако је овај довитљиви човек разбудио грађане и омогућио им да се благовремено склоне у подруме. Само неколико минута касније наишао је торнадо и опустошио град.

НЕОБИЧНА АРМИЈА

Чланови америчке антарктичке експедиције морали су да се боре с једном необичном војском пре но што су успоставили своју базу на рту Халет. Пошто нису могли да савладају огромну армију од преко 150.000 пингвина, који су били „окупирали" једину равну површину у тој области, морали су позвати упомоћ инжењерске јединице. Оне су морале да ограде површину од 100 квадратних метара и да из ње отстране пингвине мрежама и корпама. Тек после ове „операције", чланови експедиције били су у стању да успоставе базу.

ПРВИ ГЛУМАЦ НА СЛОВЕНСКОМ ЈУГУ

Био је то велики глумац. Кад је Александар Бачвански први пут, 1869 године, наступио у Народном позоришту у Београду, и публика и критика били су задивљени. Својим Шајлоком у Шекспировом „Млетачком трговцу" дао је доиста нешто сасвим ново, што се у Београду, откако су се почеле давати позоришне претставе, није видело. Било је то стварно део живота, — „уживљено" — писали су позоришни рецензенти. Речи што их је изговарао Бачвански, биле су пуне осећајности; он је играо целим собом. Док је још био у пештанском позоришту, пре свог доласка у Београд, славила га је и мађарска штампа. Један пештански критичар овако је описао његово тумачење Шајлока: „... он игра као што живот говори; он доживљава као да је он тај (Шајлок), а не Вархиди..." Вархиди је било мађарско уметничко име глумца Александра Бачванског.

Па ми смо стари другови

Његов репертоар био је разноврстан, а свака од његових улога изазивала је нове доживљаје. „Ако је био Луј XI, у њему смо гледали величајног самодршца; ако је био Жак у „Паришком гамену", пленио нас је својом простотом, тим више што смо га синоћ гледали као трагичног јунака у Шилеровим „Разбојницима". Александар Бачвански показао је за наше позориште тада нову, реалистичку глуму, психолошки доживљавану, и за њега се говорило да је „први глумац на Словенском југу".

Александра Бачванског довео је у Београд сликар Стева Тодоровић, тада члан позоришног одбора. Било је то сасвим случајно. На путу у Беч, где је требало да набави неке ствари за народно позориште, Тодоровић се задржао у Пешти. „У кафани, прича он, састадох се с неколицином наших Срба, који ми саопштише да се у Будиму у Молнаровом позоришту налази и један Србин, под именом Вархиди, и да се критика о њему веома повољно изражава, шта више, сматра га за достојног наследника чувеног глумца Егрешија". Стева Тодоровић отишао је одмах да потражи глумца Вархидија. — „Србин сам, драги господине, и зовем се Бачвански!" — рече му озај кад су се упознали. Притом обојица установише да су стари другови још из школских дана у Сегедину где су заједно приређивали позоришне претставе. Тодоровић му је говорио о томе како се у Београду подиже народно позориште и понудио му је да постане српски глумац.

— Драги пријатељу, — одговорио му је Бачвански сузних очију, — бићу веома срећан ако постанем члан српског народног позоришта.

Чим је стигао одговор из Београда, Бачвански је одмах напустио мађарско позориште и похитао у Србију. Тада је имао 37 година.

Прва претстава — сјајна глума

Бачвански је гимназију учио у Сремским Карловцима и у Сегедину. Још као ђак заволео је позориште и са својим другарима давао претставе. Учествовао је у Револуцији 1848 године, а после ње једно кратко време био је чиновник. Али, позориште је у њему све надјачало. Оставио је службу и отишао са једном мађарском путујућом позоришном дружином, јер српских тада није било. Готово десет година био је путујући глумац; усавршио је своје глумачке способности играјући безброј већих и мањих улога, уживљавајући се истински и осећајно у разне ликове и карактере. Кад је дошао у Пешту, био је одмах запажен и постао је један од најбољих и најпопуларнијих пештанских глумаца.

Већ на првој претстави Београђани су одушевљено поздравили сјајну глуму Александра Бачванског, а он им је за узврат, из претставе у претставу, приказивао ову своју уметност, са жаром и истинским доживљавањем правог уметника. Није био само глумац, него и редитељ, васпитач једне глумачке генерације која је постала понос Народног позоришта у Београду.

У глумачкој школи, која је била основана убрзо после његовог доласка, Бачвански је предавао теорију глуме, а како треба глумити на позорници то је он показивао својим примером на многобројним претставама где је носио главне улоге. Глумачка школа није дуго радила, али је остао Александар Бачвански. Његови су ђаци били велики српски позоришни уметници: Пера Добриновић, који је педесет година играо трагедије и комедије „стваран и природан до савршенства"; Милка Гргурова, једна од највећих српских глумица, и многи други. Бачвански је утро нове путеве српској глуми и ослободио је дилетантизма. Већ 1870 године у Народном позоришту било је одличних глумачких снага, које су придолазиле са свих страна. Сада се више ни Београђани не би могли задовољити онаквим позоришним претставама какве су гледали само неколико година уназад.

Пуних шест година Александар Бачвански био је душа Народног позоришта у Београду. А тада га задеси несрећа, најтежа што човека може да снађе. Оклизнуо се на степеницама иза позорнице и пао тако несрећно да је повредио видне центре. Нагло је почео да губи вид. Неколико година лечио се у Бечу и Пешти, али лека није било. Велики глумац је ослепео. Извесно време примао је помоћ од Народног позоришта, а кад је његова жена, оперетска певачица у Пешти, изгубила глас, он је са својом породицом остао без ичега.

Није било гледаоца који није заплакао

Слепи глумац је храбро подносио своју судбину, али је неизмерно жалио за Народним позориштем. Па ипак, надао се да ће још једном глумити на његовим даскама. А беда је била све тежа. Изгледало је да су га већ сви заборавили. Године су пролазиле, а они што су плакали над судбинама јунака које је на позорници дубоко и осећајно глумио Александар Бачвански заборавили су на његову властиту злу судбину. Али, није га заборавио његов стари друг и пријатељ, сликар Стева Тодоровић. Поново га је, 1880 године, из Пеште довео у Београд и дао му уточиште у своме дому; не само стан и храну, него и моралну подршку. Тако је слепи глумац био близу оног позоришта где је проживео најлепше часове живота.

На упорно тражење пријатеља, нарочито Стеве Тодоровића и књижевника Матије Бана, у чијој је кући такође једно време боравио, Александар Бачвански поново је примљен за члана Народног позоришта, с тим да игра двапут месечно. Почетком јануара 1881 он се поново појавио на позорници. Играо је једну од својих најбољих улога, Луја XI у истоименом комаду. Позориште је било пуно. Кад се дигла завеса и на позорници се појавио слепи глумац, није било гледаоца коме око није засузило. Сви су били дубоко ганути. А тада је слепи глумац, вођен на позорници, одједном пренео гледаоце у један други свет, који је само он могао да дочара својом уметношћу. „И чисто невероватно да је овај човек што пред нама стоји, коме се дивимо и који нас вештином очарава, слеп и да га други води. Још једном га обасу пљесак одушевљене публике, још једном би му суђено да се трнов венац патње и невоље који чело страдалничко беше покривао пуних шест година, замени бар за неколико тренутака венцем народног признања и саучешћа".

Тако је слепи глумац неколико месеци пред смрт још једном на позорници Народног позоришта поновио своје најбоље улоге: Шајлока, Арпагона из Молијеровог „Тврдице" и друге. Новац што га је добијао, слао је у Пешту својој жени и кћери, јер му више ништа није требало. За њега су се бринули добри пријатељи, а он је поново био глумац и одушевљавао публику.

Умро је изненада, крајем марта 1881 године, искрено ожаљен од својих глумачких другова и свих оних који су волели и поштовали његову велику уметност. На гробу се с њим опростио Гига Гершић, професор Велике школе и један од најкултурнијих наших људи оног времена.

КАМЕН КОЈИ НЕ ТОНЕ

Када бацимо камен у воду, он потоне. Али, не сваки. Пловућац, рецимо, неће потонути. Он је лакши од дрвета, тврђи од челика, а служи за најразличитије сврхе.

Камен пловућац ствара се у вулканима, кад водена пара и разни гасови продиру кроз усијану течну камену масу. За време ерупција, комади те масе бивају разбацани око вулкана, на мању или већу удаљеност. Вода и ветар их разносе даље, тако да се пловућац често javља врло далеко од вулкана у коме је постао. Занимљиво је да сви вулкани нису стварали пловућац. Тако у држави Вашингтон, у Америци, од шест вулкана стварала су га само два.

Постоје две врсте пловућца. Финији се налази десетак метара испод површине земље, а изнад тих слојева обично је нагомилан вулкански пепео. У тим лежиштима пловућац се најчешће јавља у облику зрна

великих као зрно грашка или нешто крупнијих. Друга врста пловућца има облик комада, који се обично налазе на површини земље или непосредно испод ње.

Људи који раде посао на коме често прљају руке обично употребљавају пловућац да би их очистили. Он је толико лак да човек може да подигне велике стене састављене од пловућца, док комаде другог камена исте величине не можеш ни да помери. Захваљујући тој особини, пловућац плива по води, а он је и једини камен који не може да потоне Осим тога веома је чврст и по тој особини сличан је кварцу. Али, он може и да се иситни и самеље, па у том облику, као прашак, служи за чишћење и глачање.

Стари Римљани употребљавали су пловућац за зидање зграда, јер су знали да је веома трајан. Од њега су саградили и многе аквадукте за довођење воде у градове. Неки римски аквадукти и данас постоје. Пловућац не пропушта воду, па се од њега праве разни судови и саксије за цвеће. Као грађевински материјал он је веома погодан, јер је добар изолатор од топлоте и хладноће, а примењује се и у хемиској индустрији.

МАЛЕ ЗАНИМЉИВОСТИ

МАЛИ ЗООЛОШКИ ВРТ

○ Краљица термита полаже свака два секунда по једно јаје.

○ Азиска чиопа (врста ласте) једна је од најбржих птица. Она за један сат превали каткад 144 километра.

○ Нормална температура крви код ласте износи 48°C.

○ Гепард може развити брзину од 130 километара на час.

○ Северноамерички гуштер фирнозома брани се од непријатеља на тај начин што га попрска танким млазом крви који му бризне из очију. Док се непријатељ снађе од изненађења, гуштер је већ побегао.

○ Језик камелеона дужи је од читавог његовог тела.

○ Једна врста морске ластавице проводи лето у арктичким крајевима, а зиму на Антарктику. Да би то постигла, она превањује сваке године пут од 35.000 километара.

○ У време кад су нојева пера била у моди, у Јужној Африци постојала је фарма са 75.000 нојева, која је сваке године давала 450 тона перја, у укупној вредности од 4,5 милијарде динара.

○ Гонећи плен, лав пређе растојање од сто метара у свега четири скока.

○ Кртица сваког дана поједе хране колико је сама тешка.

○ Кад је Тангањика била немачка колонија, један генерал је годинама узалудно покушавао да припитоми зебре, како би могао да образује коњичке јединице у својој војсци.

ВЕРОВАЛИ ИЛИ НЕ

Веровали или не, у очним капцима и најдебљег човека никада нема масти.

ОД СЛИКАРСТВА СЕ НЕ ЖИВИ

У САД никад није било толико сликарских галерија као данас, број посетилаца на изложбама достигао је рекордну висину, а слике се продају као никад досад. Сада само у Њујорку постоји 180 уметничких галерија, тј. десет пута више него 1947. У њима се приређује просечно 1500 изложби годишње, на којима се прода пет пута више слика него што је то био случај пре десет година. Слике више не купују само богати колекционари, већ и људи скромнијих прихода — наравно, на отплату.

Па ипак ...

Једна недавна анкета показала је да, бар у Њујорку, сликар не може да живи од своје уметности. Од 105 сликара који су излагали за последње три године, двадесеторица су изјавили да нису зарадили ништа, двадесет седморица су добијали мање од 70.000 динара годишње, двадесет четворица од 70 до 80 хиљада, седамнаесторица од 130 до 280 хиљада, десеторица од 280.000 до 650.000, а седморица од 650.000 до 900.000 динара. Сви они, да би могли живети, морају да обављају и друге послове, уколико се не ослањају на зараде својих жена.

На добитку су, изгледа, једино — галерије!

МОСТОВИ КОЈИ СУ СМАЊИЛИ БРОЈ САОБРАЋАЈНИХ НЕСРЕЋА

И у старо време Париз је знао за саобраћајне тешкоће. Кроз сплет омнибуса, фијакера, двоколица, каруца, дугачких теретних кола на два точка и разних других возила којима су се људи тада служили није се било лако пробити на другу страну улице. Да би се умањила опасност за пешаке, у пролеће 1857 године инжењер Фердинан Букије предложио је да се изнад прометних булевара и улица, ту и тамо, подигну мостићи од метала, на које би се људи пењали завојитим степеницама. Ови мостићи нису били богзна какав украс града, али су знатно смањили број гажења, до којих је и онда често долазило.

И животиње се играју

Пуста пампа била је обасјана месечином. На земљи, увијен у ћебе, један енглески истраживач спавао је дубоким сном. Изненада га пробуди завијање пума. На благој месечевој светлости он спази четири велике зверке како му се приближавају. Престрављен, напетих живаца, чекао је непомичан. А онда дубоко одахну и пригушен радостан узвик оте му се из груди. Схватио је да пуме уопште немају намеру да га растргну. Оне су се играле и за њих је истраживач у том тренутку био само посматрач. Дозивале су се, скакале, прогониле као мачићи, скривале, ваљале по земљи...

Клизање — гризлијева радост

Док је истраживач, задржавајући дах, пратио ову необичну игру, велике мачке скочиле су једна за другом преко њега и изгубиле се у ноћи.

То се догодило чувеном енглеском природњаку Вилијаму Хадсону.

Многи други природњаци, истраживачи, ловци и путници забележили су сличне доживљаје, јер суштa је истина: и крупне дивље животиње играју се као и мале, безазлене.

Амерички медвед гризли страшан је, крвожедан и неумољив кад се нађе пред непријатељем. Тај исти гризли као дете

ужива да се спушта низ падину покривену снегом. С врха, лежећи на леђима, он се као по тобогану спушта низбрдо.

Нилски коњ рођен у зоолошком врту у Амстердаму пронашао је посебан начин да се забавља. Један лист с дрвета пао је у његов базен. Он је заронио, допливао под лист, из воде дунуо кроз ноздрву па га одувао у ваздух. Кад је лист опет пао на воду, поновио је исто и играо се тако сатима, потпуно занет својом забавом.

Водени пацови, кад немају друга посла и не ратују с јазавцима, занимају се глачајући комаде дрвета. Лисице и којоти играју се често на тај начин што бацају у ваздух комаде маховине и коре дрвета и хватају их у лету. Кад им то досади, кидају их зубима. Чак и својеглава ласица уме сама да се игра с каквим каменом или штапићем.

Ваљда не постоји неспретније животињице од бодљикавог прасета, али и оно воли да се забавља, водећи битке са својом сабраћом. При томе бодљикава прасад чак успевају да се не убоду! Јер, ма како их захватила страст игре, увек важи правило да се не размахује репом, који је наоружан страшним бодљама. И мајмуни дрекавци воле међусобне борбе и веома често се тиме забављају, али тек пошто се реповима ухвате за гране. Висећи наглавце, деле мегдане док им не досади.

Игра лоптом код слонова

Птице, углавном, воле скупље забаве. Сиве вране, например, узлете у јату високо, па се онда пусте да слободно падају, као камен. Крила рашире тек у последњем тренутку, над самом земљом. То понављају десетинама пута једно за другим, као да се вежбају за падобранце.

Једном приликом запажено је јато галебова на луку моста. Птице су мирно чекале да наиђе какав брод. Онда би слетеле на њ, возиле се док не прођу испод моста, па узлетале, да би се спустиле на лук с друге стране. Ту би стрпљиво чекале на следећи брод који плови у супротном правцу, да би наставиле игру.

Игре животиња које живе у стадима необично потсећају на дечје игре. Јелени воле да јуре један другога. Ако успе да стигне оног пред собом, јелен га додирне папоњком. Али, може се видети и како више јелена игра „јуре" и „жмурке". У тој игри најважније је хитро и изненадно мењање правца кретања, што је многом јелену — у озбиљнијим приликама — спасло живот.

Чак и слонови воле игру. Једном је неки истраживач, усред џунгле, угледао крдо слонова и приближио му се што је пажљивије могао. Те тешке животиње биле су поређане у две врсте, једна према другој. Ударајући повремено ногама о земљу, нису уопште обраћале пажњу на човека, који им се још више приближио. Његово изненађење било је огромно кад је видео да се слонови играју лоптом од блата осушеног на сунцу, која је у пречнику имала око пола метра. Они су је вешто гурали ногама и сурлама и понекад успевали да је одбаце коју стотину метара далеко!

За младунце, игра је углавном припрема и вежба за живот, али њу, ето, воле и одрасле животиње. Стара видра исто ће се тако спуштати низ тобоган од расквашене глине као и њени младунци од неколико недеља. Како то објаснити? Можда је њима игра начин да изразе радост што живе.

Седам ветровитих месеци

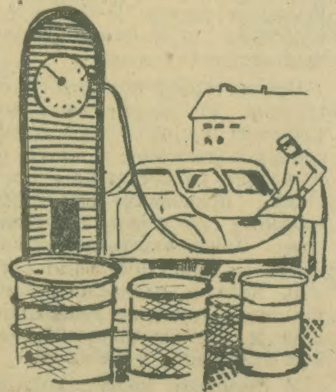
Чудна је снага најстаријег извора енергије — ветра. Ветрови су већ уписани у временске карте свих земаља света, сем на Антарктику, а то и јесте један од циљева експедиција дванаест нација које сада тамо бораве. На једном месту овог поларног континента истраживачи су установили да је веома јак ветар непрестано дувао пуних седам месеци, брзином од преко 75 километара на час.

ОСТРВО С ТОПЛОМ И ХЛАДНОМ ТЕКУЋОМ ВОДОМ

Од природе ништа чудније нема. Она је на Антарктику, у тој земљи вечитог леда, створила једно острво с топлом и хладном текућом водом. Ово острво, које је некад било вулкан, налази се у групи Шетлендских Острва, око 525 миља југоисточно од рта Хорна. Под земљом и сада тиња ватра, која топи снег, стварајући на тај начин изворе са свежом водом. На обалама овог чудног острва сталпо кључа и неколико топлих извора.

Троши СВАКО ГОРИВО

У индустрији аутомобила има свакодневно новина. Недавно су у Америци израђена кола која имају машину са „слободним клипом", а моћи ће да се крећу употребом свих врста горива.

Према изјави стручњака, нови мотор је свестрано испробан. Употребљена су сва могућна горива, почев од октанског бензина па до тешких уља, која служе као гориво за бродске котлове. Могу се употребити чак и биљна уља. Машина се састоји из два паралелна хоризонтална цилиндра, а у сваком од њих налазе се два клипа која се крећу у супротним правцима. Клипови раде као пумпа за бицикл и потискују гасове према једној турбини, која покреће кола.

Да би се клипови кретали, између њих се убризгава мешавина ваздуха и горива, чија експлозија раздваја клипове. Сабијени ваздух на другом крају враћа клипове натраг и они потискују сагореле гасове према турбини монтираној на осовини кола. У поређењу с температуром гасова код обичне гасне турбине, овде су излазни гасови релативно хладни — око 482 Целзијева степена — тако да се лопатице турбине могу правити од јевтинијег материјала. Међутим, висока температура код обичних гасних турбина захтева боље и скупље легуре. Исто тако, „слободан клип" код ове нове машине не мора имати тако прецизне делове као клипови других машина и гасних турбина. Код њега је знатно мање делова који се крећу, па је према томе и мање трења. Како је машина лепо уравнотежена, нема ни толико вибрација.

Ово је први пут да је принцип „слободног клипа" примењен код аутомобила, иако се за њега зна још од пре 30 година. Иначе, мотори са слободним клипом и досад су употребљавани, нарочито у Европи, али само за велике машине као код бродова и локомотива, или за стабилне машине.

БЕТОНСКЕ ГРЕДЕ ЗА ЗАШТИТУ ОБАЛЕ

Велики делови обале Флориде изложени су разорном дејству морских таласа, који односе песак и лагано руше обалу. Да би се ово спречило, неко је предложио да се дуж обале поставе, у цик-цак, бетонске греде. То је покушано и већ се показало као веома практично. Не само да таласи више не односе песак, већ га и таложе, те се на тај начин обала још и проширује.

ВЕРОВАЛИ ИЛИ НЕ...

ЗАХВАЉУЈУЋИ МРАВЉИМ ЈАЈИМА

Анђелика Каталани (1782—1849), једна од најславнијих италијанских певачица свих времена, тврдила је да за чистоту свог гласа има да захвали томе што је пре сваког концерта јела по једну пуну кашику мрављих јаја.

ОД ОВЦЕ ДО ОДЕЛА — ЗА ДВА ЧАСА И ДЕСЕТ МИНУТА

Двадесет и четвртог јуна 1931 године у Енглеској је био постигнут необичан рекорд: протекло је свега 2 часа и 10 минута од тренутка кад су пастири почели да стригу овце па до часа кад је било готово комплетно мушко одело. У његовој изради, тј. у стрижи вуне, њеном предењу и ткању, као и кројењу и шивењу одела, учествовале су 134 особе, од којих су 40 били кројачи.

ГЛУВОНЕМИ ОТАЦ АКУСТИКЕ

Жозеф Совер (1653—1716) из Ла Флеша, у Француској, кога сматрају оснивачем науке о акустици, био је глувонем од рођења.

„ХРАМ ПЛИВАЈУЋЕГ БОЖАНСТВА"

У индиском граду Бенаресу налази се један храм који носи назив „Храм Пливајућег божанства". Река Ганг често плави ово свето лишће и кад год вода надође она одигне са престола дрвену статуу божанства коме је храм посвећен, тако да статуа слободно плива по површини воде све док се Ганг не врати у своје корито.

Волт Дизни

ДУШКО ДУГОУШКО

И ДРУГИ ДОБРИ И РЂАВИ СТАНОВНИЦИ ЊЕГОВЕ ВАРОШИЦЕ И ОКОЛИНЕ

ПОЛА МИЛИОНА ФРАНАКА ЗА ЈАСАН УЏБЕНИК МАТЕМАТИКЕ

Познато је колико је математика тежак предмет за поједине дечје главе. Каткад се догађа да због лоше наставе деца у раним годинама омрзну овај предмет, а затим и све остале егзактне науке. Ова појава забележена је у школама земаља готово читавог света. Да би повели борбу против таквог стања ствари, два брата, један архитекта и један сликар, установили

су у Француској награду од пола милиона франака намењену писцу књиге која би била у стању да код ученика изазове жељу за математиком. То може бити или школски уџбеник или књига упутстава. Дародавци су поставили само један услов: за апстрактне математичке појмове дело треба да садржи примере конкретне и пуне живота.

★ ★ ★

ЗОЉА ОФИОН — НАЈВЕЋИ НЕПРИЈАТЕЉ МОЉАЦА

Мољац полифем снесе по 300 и више јаја. Гусенице које из ових јаја изиђу биле би у стању да униште многе шуме да, срећом, немају непријатеља који им онемогућава да се сувише размноже. Тај непријатељ је зоља офион, која тамани гусенице овог циновског мољца.

Кад примети гусеницу полифема, зоља јој се приближи и својим дугим пипцима тражи на њој место где ће снети јаје. Гусеница, као да осећа опасност, диже свој предњи део и претећи шкљоца вилицама. Али, зољу ово не узбуђује. Она прилази гусеници и уз помоћ нарочите жаоке, која делује као игла за инјекције, убацује у њу своје јаје. Цела операција траје само неколико секунди и зоља се одмах удаљи, а гусеница продужава да и даље мирно грицка лишће. Али, дубоко у њој налази се семе смрти.

Ускоро после овога, гусеница се обично учаури. Ово није последица „инјекције", већ зоља на неки начин налази баш такве гусенице да у њих положи јаја. Из јајета се излеже мала гусеница, која полако прождире свог домаћина — сада ларву — живог. Она брзо расте и гоји се, заштићена од непријатеља чауром ларве полифема. Ларва полифема убрзо угине, а гусеница офиона направи у њеној чаури своју чауру мрке боје. Тако, уместо мољца, из чауре касније излети зоља, која ће опет положити јаја у какву гусеницу полифема, да би обезбедила свом потомству исхрану и заштиту.

★ ★ ★

ЕЛЕКТРИЧНИ ЧУВАР ДЕЦЕ

Усавршен је један електрични алармни апарат који преузима улогу чувара деце док се она играју крај базена с водом. Базени су погодна места за разоноду и игру; храњење рибица или пуштање минијатурних барки претстављају велико задовољство за децу. Али, понекад се ова игра неугодно заврши, кад се неки малишан оклизне и падне у воду. У оваквом случају алармни механизам одмах ступа у дејство и позива на узбуну. Уствари, он реагује на свако јаче таласање воде, док мања померања водене површине не изазивају код њега никакво дејство. Изумитељи овог апарата тврде да је он сигурнији чувар од ма ког човека, јер је његова пажња усретсређена само на базен и ништа је с њега не може скренути, што код живог чувара није увек случај.

★ ★ ★

ОДЕЛО БЕЗ МРЉА

Захваљујући недавно усавршеној обради тканина помоћу силикона, уклањање масних мрља са одела убудуће неће претстављати никакав проблем, док ће мрље од млека, мастила, воћног сока и других течности саме ишчезавати. Инжењери који су радили на овом изуму тврде да су овакве тканине дуготрајније од обичних, мање се гужвају и погодније су за шивење.

ДА ЛИ ЗНАТЕ?

НОВ ТОПЛОТНИ ДЕТЕКТОР

У једној америчкој лабораторији израђен је топлотни детектор који је у стању да на великој удаљености осети и најмању промену температуре. Овај апарат, придодат радару, може да открије, чак и на даљини од неколико миља, да ли неко има грозницу. Стручњаци се надају да ће он наћи широку примену у науци.

ЗДРАВИ И БОЛЕСНИ БУБРЕЗИ

Један научник из Калифорније опитима је установио да се према обику ћелије бубрега може утврдити да ли су они здрави или не. Наиме, ако се ћелија посматра под електронским микроскопом, могу се на њој разликовати „руке", „шаке" и „прсти". У овим „прстима" ствара се урин. Кад су бубрези здрави, „прсти" стоје раширени и то је њихов нормалан положај. Али, ако бубрези оболе, „прсти" бубрежних ћелија збијају се један уз други, што се микроскопом лако уочава.

АТОМСКИ БРОДОВИ — БРОДОВИ БУДУЋНОСТИ

Изгледа да будућност припада бродовима на атомски погон. Поред две атомске подморнице, које већ плове морима, Американци припремају изградњу још тринаест нових. Поред тога, предвиђа се и један атомски носач авиона од 85.000 тона, што ће уједно бити и највећи брод на свету. Постоји и идеја да се сагради неколико трговачких бродова које би покретала атомска енергија.

И друге земље улажу напоре у истом правцу. У Јапану треба да се изгради досад највећа атомска подморница — танкер, која би имала брзину од око 45 километара на час. Совјетски научници начинили су планове за изградњу атомског ледоломца, а Велика Британија за своју атомску подморницу. Стручњаци сматрају да ће се ускоро појавити и рибарски атомски бродови, који би били, уствари, пловне фабрике за прераду рибе, затим рударски бродови, за вађење подморске нафте, као и путнички бродови, који би могли да при ружном времену путују под водом.

МОТОРИЗОВАНЕ РОЛШУЕ

У неким земљама већ се нарађују моторне ролшуе. Њих покреће мали бензински мотор који се носи на леђима. Он је преко савитљивог вратила у вези с једном од ципела, те је на тај начин омогућено кретање.

МИШ — „КЕНГУР"

У пустињским крајевима америчког Запада живи једна занимљива животињица. То је миш који скакуће на задњим ногама, те умногоме потсећа на кенгура. Крајем зиме и у рано пролеће може се видети како неуморно скаче по пустим пољима. То чини стога што у то доба овде има нешто мало траве, па се он труди да што више прикупи и однесе у своју јазбину, док је сунце није сасвим спржило. Јазбина му је читав лавиринт изукрштаних ходника, са удубљењима са стране у која он смешта резервну храну. Најрадије скупља биљно семе, које у току лета износи на сунце, да би се осушило. Називају их кенгурима, јер су им задње ноге веома јаке и развијене, док су предње закржљале. Реп им се завршава ћубом од длака.

ВРЕМЕНСКИ БАЛОНИ

За испитивање горњих слојева ваздуха, швајцарски метеоролози употребљавају низове од по 15 балона повезаних на истом конопцу, од којих сваки има своје инструменте и посебно одашиље извештаје пријемној станици. Највиши балон налази се на висини од 22 километра, а испод њега, на одређеним растојањима, поређани су остали. На тај начин једновремено се добијају извештаји из широког слоја атмосфере.

АУТОМОБИЛИ С ТЕЛЕВИЗИЈОМ

У Енглеској је пуштен у продају аутомобил који, уместо уобичајеног огледала на коме возач може да види шта се догађа иза кола, има малу телевизиску таблу. Њено преимућство је у томе што је слика много јаснија и већа и што се и ноћу све лепо види.

ПУШКА ОД АЛУМИНИЈУМА

Начињена је пушка од неке легуре алуминијума, која је толико лака да плива по води. На пушци се налази компас, а уколико је намењена пецачима има још и удицу и канап.

ДА НЕ БИ БИЛО ФАЛСИФИКАТА

Да би се смањио број фалсификата уметничких дела, продавци слика у Паризу захтевају да сликари обавезно стављају отиске прстију на полеђини својих радова.

ЗУБИ ДУЖИ ОД ТЕЛА

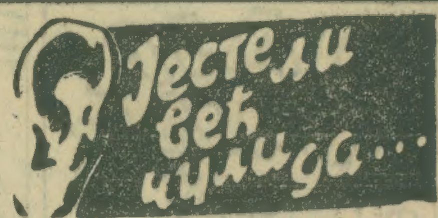
На зоолошком отсеку калифорниског универзитета извршено је недавно једно чудно мерење. Према објављеном извештају, четири зуба једне мале кртице-мужјака израсту за годину дана просечно 115 сантиметара, што је шест пута више од укупне дужине њеног тела. Па ипак, њени зуби се стварно не повећавају, јер се приликом јела исто тако брзо троше.

ЏЕБЕЦИ-АГА

Џебеци-ага у старој Турској био је заповедник над 7.000 ковача оружја.

КАКВА ЈЕ ТО ИГРА РИГОДОН?

Ригодон је била стара игра у Провански, у Француској. Играло се удвоје уз музику, у двотакту као пратња.

... Чикаго је 1953 године забележио један чудан рекорд: та година била је „најчистија", јер је месечно на једну квадратну миљу падало просечно свега 53 тоне прашине.

... идиот (идиотес) значи на старогрчком обичан човек, човек који не учествује у политичком животу.

... у Аргентини се вино продаје у конзервама.

... крило једног бомбардера средње величине толико је јако да може да одржи стуб од путничких а-

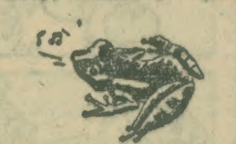

утомобила висок као Вашингтонов споменик, тј. стуб висок 169 метара.

... Конгресна библиотека у Вашингтону, која се сматра за једну од највећих на свету, има данас 31,627.679 књига, брошура, часописа и рукописа.

... сваки становник САД у року од годину дана потроши просечно 2.000 киловат-часова електричне енергије, док у Пакистану на једног становника долази свега два киловат-часа годишње.

... крекетање јапанских жаба кијакас, које живе на дрвећу, толико је при-

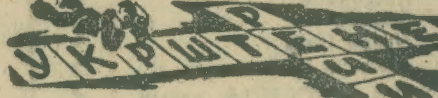
јатно да многи Јапанци држе ове жабе, као ми птице, у кавезима.

... потенцијална енергија у једном грумену урана величине тениске лопте једнака је енергији коју даје 3.000 тона угља.

... гас сузавац, који се у неким земљама и данас употребљава у борби са штрајкачима и побуњеницима, одлично је средство против гљива које нападају хризантеме.

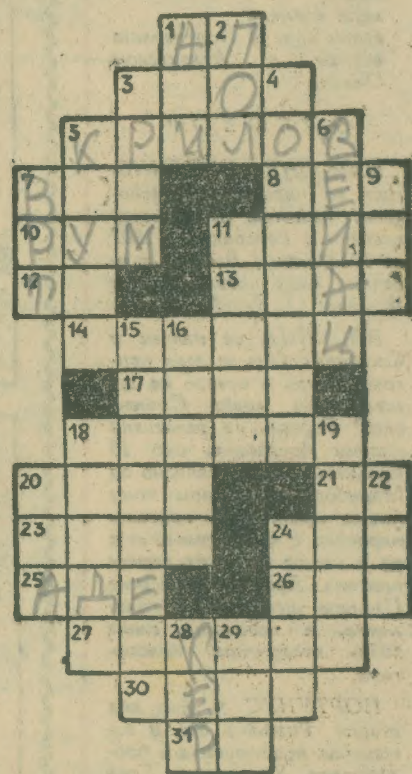
... становници висинских насеља у перуанским Андима имају 50 отсто више крвних зрнаца од људи који живе у низинама.

... стабла дивље кафе, која расте на Мадагаскару, доносе као плод зрневље које уопште не садржи кофеин.

Водоравно: 1) аутономна покрајина (скраћено); 3) врста дрвета; 5) руски баснописац; 7) улица (италијански); 8) немачки члан; 10) алкохолно пиће; 11) недостатак; 12) два слова; 13) једна житарица; 14) тресак; 17) град у Чехословачкој; 18) носач; 20) папски данак; 21) два самогласника; 23) неупотребљавана; 24) скраћеница за наш највиши фудбалски форум; 25) речна острва; 26) летовалиште на Јадрану; 27) град у Турској; 30) кожа (грчки); 31) једна нота.

Усправно: 1) свеза; 2) страно мушко име; 3) мера за тежину; 4) река у Индији; 5) јапанско острво; 6) уплетено цвеће; 7) башта; 9) стара српска престоница; 11) етика; 15) врх на Елбрусу; 16) страно женско име; 18) једна електрода; 19) огрлица; 20) женско име; 22) ноћна птица; 24) наш фудбалер; 28) пас; 29) град у Шведској.

РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА

Водоравно: 1) Опел; 5) абонос; 7) стар; 8) сес; 10) талог; 12) ма; 13) атар; 15) аж; 17) алиби; 19) ној; 21) етер; 22) Магбет; 24 Деса; 25) роб; 27) врело; 28) им; 30) нота. 32) Н(икола) Т(есла); 34) Пирот; 36) аут; 38) Тиса; 39) шасија; 41) саса.

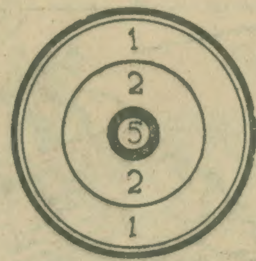
Усправно: 1) обала; 2) порота; 3) ен; 4) лоз; 5) ата; 6) сом; 7) стран; 9) сафир; 11) галеб; 14) ритер; 16) Хомер; 18) бетон; 20) јасен; 23) галоп; 24) Двина; 26) биста; 28) отитис; 31) арија; 33) туш; 35) оса; 37) тас; 40) са.

ДЕДИНЕ ВЕШТИНЕ

ДОБАР СТРЕЛАЦ

На мети коју видите на нашој слици имате три круга. Ко погоди у спољни круг добија један бод, у средњи два, а у унутрашњи пет бодова.

На последњим стрељачким утакмицама најбољи стрелац

постигао је 230 бодова. Он је имао известан број погодака у спољни круг, десет пута више у средњи, а упола мање у унутрашњи него у средњи круг.

Колико пута је овај стрелац морао да погоди у сваки круг да би постигао 230 бодова?

(Стрелац је имао пет погодака у спољни круг, 50 у средњи, а 25 у унутрашњи.)

ЗА МАЛЕ ЦРТАЧЕ

Ово је прост цртеж, али је нацртан на мало необичан начин. Ако га боље загледате, запазићете да се састоји искључиво из правих линија и тачкица.

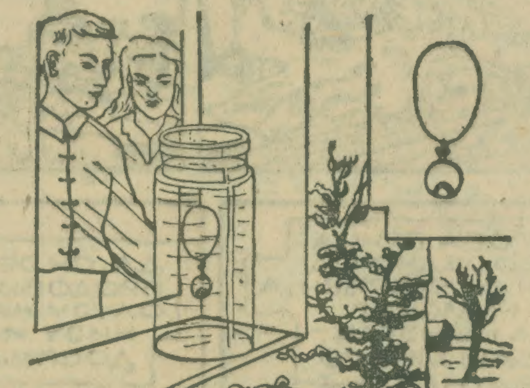
Покушајте и ви да нацртате ово исто, само увеличано!

У једном потезу

Кад је неко расположен, може деда-Мраза и његове пратиоце да нацрта у једном потезу!

Кад је вода најгушћа?

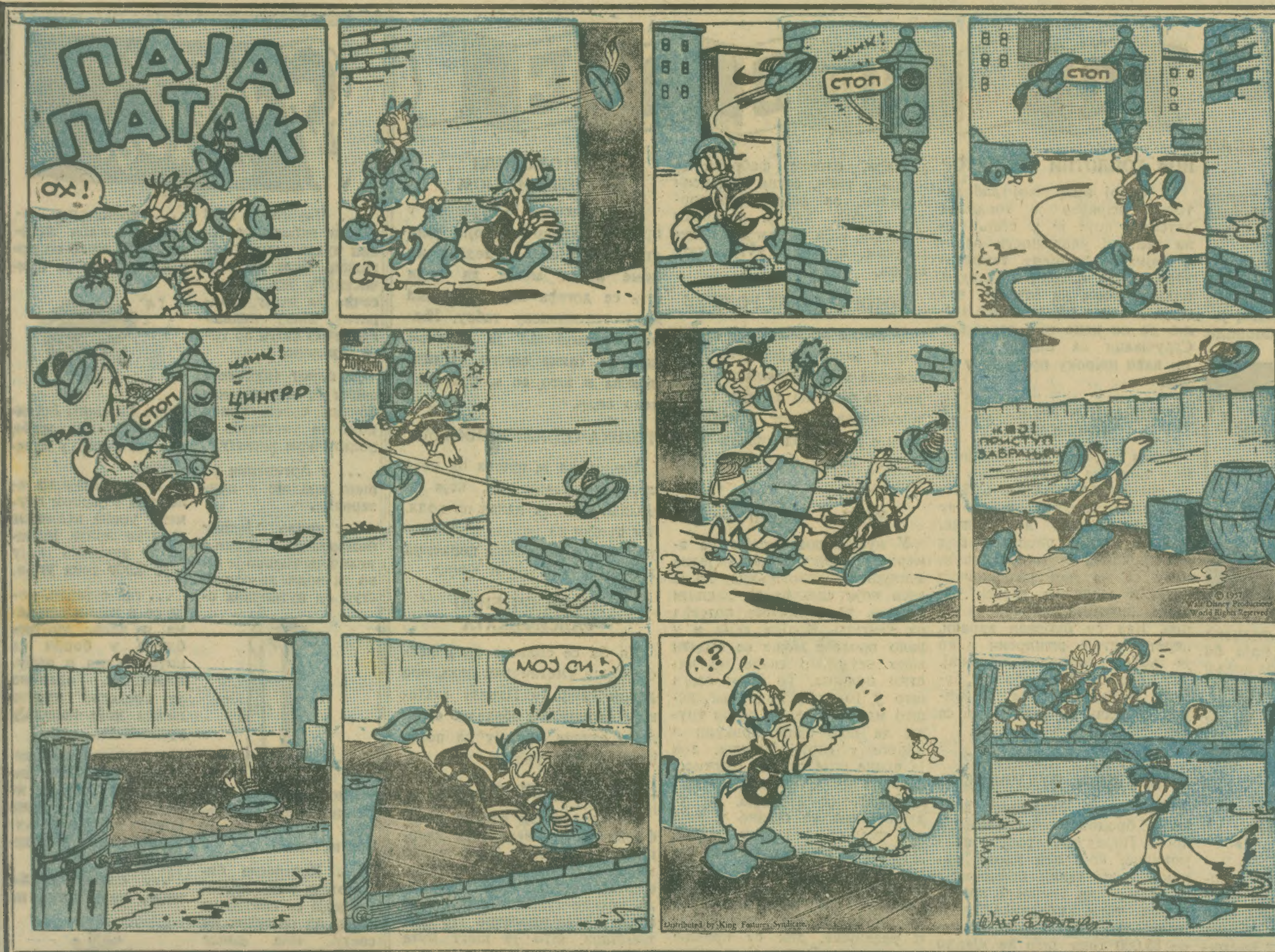
Да ли знате на којој температури вода има највећу густину?

Научници су утврдили да је максимум густине на четири Целзијева степена. Стога и тежина од једног килограма одговара једном кубном десилитру воде на температури од четири степена.

Упознаћемо вас с једним опитом којим ћете моћи и сами да утврдите кад вода има највећу густину. Ово се може изводити само кад је време хладно.

У соби топлијој од 16 степени спустите у теглу јаје из кога сте кроз две рупице извукли садржину. Запушите рупице воском, па о празно јаје обесите тегове од парчића метала, тако да једва додирују дно кад се јаје налази у тегли с водом. Изнесите теглу с јајетом на прозор. Видећете да уколико температура опада ка нули, утолико се јаје више пење. На температури од 4° Ц јаје ће се извесно време задржати, а онда ће почети да пада све до тачке мржњења.

Кад теглу унесете у собу, јаје ће опет почети да се пење, све док се вода не угреје до 4°Ц, а онда ће да се спушта.

ЗБОГ ПОВИШИЦЕ

— Сутра можете да ступите на посао, — каже Пери Жлери у једном предузећу. — Засад ћете добијати осам хиљада месечно, а доцније више.

— Знате шта? — предложи им Пера. — Најбоље ће бити да ја ступим на посао доцније.

УБЕДИО ГА

— Како би било, Мики, да се учланиш у наше певачко друштво? — наговара га Шиља. — Сигурно знаш да певаш.

— Па... не знам баш много, — брани се Мики.

— Много и не треба. И тако певамо свега двапут месечно!

ИДЕ НАПРЕД

Шиља дошао код часовничара носећи под мишком петла.

Мајсторе, — обрати се он часовничару — молим вас, погледајте мало овог мог петла. Од пре три дана кукуриче пола сата пре времена!

НЕПОТПУНО ПИТАЊЕ

— Реци ми једну реку у Италији! — вели учитељ Гаји.

Гаја, који је страстан решавач укрштених речи у новинама, одговори:

— А од колико слова, молим?

Који је одговор тачан

НАРОДНЕ НОВИНЕ излазиле су у:

- Крагујевцу
- Загребу
- Новом Саду
- Београду

РЕКА ПЕСНИЦА налази се у:

- Македонији
- Словенији
- Војводини
- Босни

ПОРТУНУС је:

- лука у Средоземном Мору
- старо божанство
- ветар
- врста бора

МЕСИДОР је:

- средњовековни писац легенди
- мера времена
- стари град у Португалији
- острво у Атлантском Океану

ОДГОВОР

НАРОДНЕ НОВИНЕ, лист за народно просвећивање, излазиле су једанпут месечно у Београду од 1907 до 1912 године. Власник и уредник ових новина био је Живојин О. Дачић.

ПЕСНИЦА се налази у Словенији. Она је лева притока Драве, а извире на југозападном крају Словенских Горица, на релативно ниским бреговима, око 15 километара северозападно од Марибора. На свом току прима велик број притока, нарочито с леве стране, које су и нешто дуже од десних притока. Дужина тока реке Песнице износи 72,3 километра, а површина слива 569,6 квадратних километара.

ПОРТУНУС је био код старих Римљана бог и заштитник пристаништа и бродоломаца. Код старих Грка тај бог је имао назив Палемон.

МЕСИДОР је месец жетве, десети месец у некадањем француском републиканском календару, а трајао је од 19 јуна до 18 јула.

Пустоловине МАЛОГ ЏОНИЈА МОРНАРА ТОМА ТРАУТА И КИНЕЗА ШАНГ-ЛИНА

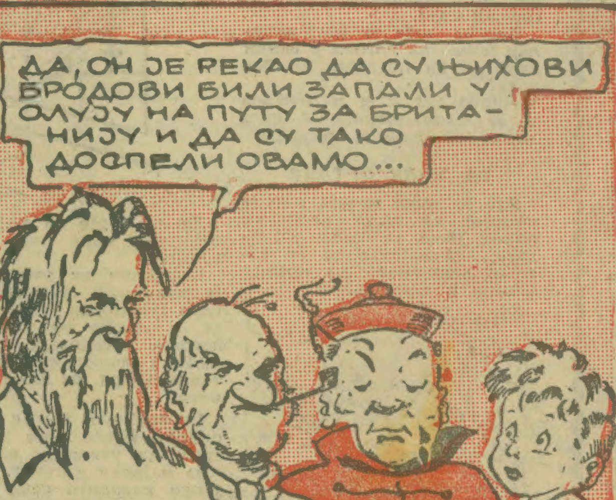

Одговорни уредник Стојиљко Стојиљковић, Београд, Македонска 31. — Издаје и штампа „Политика", штампарско-издавачко предузеће, Београд, Македонска 31. — Тек. рач. бр. 101-Т-935 поштански фах број 124. — Претплата за нашу земљу: годишња 700 полугодишња 350; за иностранство: годишња 1.000, полугодишња 500 динара. — Рукописи се не враћају